

9. Взаємодія цілей сталого розвитку і фізичної культури та спорту

Вступ. Глобальні трансформації свідчать про перехід від парадигми необмеженого економічного зростання до нової, коеволюційної парадигми, що передбачає постійну взаємодію та взаємну адаптацію людських і природних систем. Цей процес спрямовує розвиток суспільних систем, включно з освітою та науково-технічним прогресом, у бік гармонізації з майбутніми потребами людства та збереженням навколишнього природного середовища і природно-ресурсного потенціалу. Вказані зміни знаменують початок переходу до концепції сталого розвитку.

Наприкінці ХХ століття термін «сталий розвиток» переважно застосовувався у природничо-економічній сфері. Проте, з початком ХХІ століття спостерігається значне розширення його розуміння, що дозволяє розглядати сталий розвиток як перспективну ідеологію ХХІ століття, яка охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства [5, С. 51]. Як нами зазначалось у попередніх авторських наукових розвідках, «сталим (стійким) може бути тільки такий суспільний розвиток, який спирається на конкурентоспроможну економіку; розвинений внутрішній ринок; національний виробничий комплекс, що всебічно використовує потенціал транснаціонального капіталу і гарантує економічну безпеку країни; збалансовану соціальну структуру та ефективну політичну систему» [5, С. 51]. Україна долучилась до групи з 88 країн, що мали провести національні консультації з формування Порядку денного розвитку після 2015 року у 2013 році – напередодні вторгнення військ РФ на території України (АР Крим, Донецька та Луганська області), що не сприяло повномасштабній реалізації усіх зазначених у Порядку цілей розвитку. І хоча 2013 рік в світі (і для України) був успішним щодо досягнень цілей та впровадження інновацій людства, прогресивні зміни у реалізації завдань у галузі розвитку були вкрай різними.

Зазначимо, що прогрес у реалізації цілей сталого розвитку, незважаючи на глобальні зусилля, характеризується значною нерівномірністю. Ця диспропорція спостерігається як на макрорівні – між різними регіонами світу, так і на мікрорівні – всередині окремих країн. Зокрема, відзначаються суттєві розриви у показниках розвитку між міськими та сільськими районами, а також між різними соціальними групами населення. Ці внутрішні нерівності створюють додаткові виклики для досягнення всеохоплюючого та сталого прогресу.

Ситуація ускладнюється впливом глобальних економічних криз, які мають прямі та опосередковані негативні наслідки для реалізації завдань розвитку. Економічні спади, що проявляються у зростанні рівня безробіття, не лише погіршують соціально-економічне становище значної частини населення, а й призводять до скорочення обсягів міжнародної допомоги, спрямованої на цілі розвитку. Зменшення фінансових надходжень ускладнює впровадження програм, спрямованих на подолання бідності, покращення доступу до освіти, охорони здоров'я та інших ключових сфер, тим самим поглиблюючи вже існуючі нерівності та уповільнюючи загальний прогрес на шляху до сталого розвитку.

Найбільш значущими напрямками розвитку було визнано такі: забезпечення соціальної справедливості, доступ до якісних послуг системи охорони здоров'я та освіти, гідна праця, модернізація економіки, розвиток інфраструктури, захист довкілля, підвищення якості управління.

Фізична культура та спорт відіграють надзвичайно важливу роль у досягненні цілей сталого розвитку – концепції, яка передбачає задоволення потреб теперішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Це процес, що охоплює соціальний, економічний та екологічний виміри.

Сфера фізичної культури і спорту є однією з тих, які безпосередньо мають реалізувати задекларовані й прийняті Цілі сталого розвитку в Україні [1]. Частково для освітніх програм, які реалізуються у закладах вищої освіти, та для

територіальних громад відповідні моменти окреслено в попередніх авторських напрацюваннях [4-5]. Зокрема, акцентовано увагу на досягненні гендерної рівності; міцного здоров'я; зменшенні нерівності; сталому розвитку міст і громад; мирі та справедливості; партнерстві заради сталого розвитку. Відповідно до попередніх редакцій (наприклад, Ціль 3. Міцне здоров'я і благополуччя) окреслено певні рекомендації щодо безпосереднього досягнення виокремлених позицій [4, С. 185]. В запропонованій науковій розвідці зробимо акцент на взаємозв'язку фізичної культури і сталого розвитку через розкриття змістового контенту корельованих цілей.

Виклад основного матеріалу. Сфера фізичної культури і спорту є стратегічно важливою для забезпечення соціально-економічного зростання, підвищення якості життя населення та досягнення перспектив сталого розвитку сучасних країн. Вона має комплексний вплив на суспільство, сприяючи реалізації багатьох Цілей Сталого Розвитку (ЦСР), визначених ООН до 2030 року.

1. Здоров'я та благополуччя (ЦСР 3: Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці):

- Профілактика неінфекційних захворювань: Регулярна фізична активність є ефективним засобом профілактики та лікування серцево-судинних захворювань, діабету 2 типу, деяких видів раку, ожиріння та інших неінфекційних захворювань, які є головною причиною смертності та інвалідності у світі.
- Психічне здоров'я: Фізична активність зменшує наслідки депресії, тривоги, покращує настрій та загальне психологічне благополуччя.
- Здорове зростання та розвиток: Забезпечує здорове зростання та розвиток дітей та молоді, покращує когнітивні функції, навички мислення та прийняття рішень.
- Зменшення ризику травматизму: Навчання правилам безпечної поведінки під час занять спортом сприяє зниженню рівня травматизму.

2. Якісна освіта (ЦСР 4: Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливостей навчання протягом усього життя для всіх):

- Когнітивний розвиток: Фізична активність покращує концентрацію уваги, пам'ять та здатність до навчання.
- Соціалізація: Заняття спортом у команді розвивають навички співпраці, комунікації, лідерства, поваги до правил та інших учасників.
- Дисципліна та наполегливість: Спорт виховує дисципліну, вміння ставити цілі та досягати їх, долати труднощі.
- Інклюзивна освіта: Фізична культура та адаптивний спорт сприяють включенню дітей з особливими освітніми потребами до освітнього процесу та соціального життя.

3. Гендерна рівність (ЦСР 5: Забезпечення гендерної рівності та розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат):

- Розширення можливостей: Спорт надає жінкам та дівчатам можливості для самореалізації, розвитку лідерських якостей, підвищення впевненості у собі.
- Подолання стереотипів: Залучення жінок до різних видів спорту сприяє подоланню гендерних стереотипів та упереджень.
- Захист від насильства: Участь у спортивних проектах може слугувати платформою для обговорення питань гендерно зумовленого насильства та сприяти його запобіганню.

4. Скорочення нерівності (ЦСР 10: Зменшення нерівності всередині країн і між ними):

- Соціальна інтеграція: Спорт є потужним інструментом соціальної інтеграції, що об'єднує людей різних вікових груп, соціальних верств, етнічних та культурних груп, людей з особливими потребами.
- Доступність: Забезпечення доступності спортивної інфраструктури та програм для всіх верств населення, незалежно від їхнього соціального чи економічного статусу.

5. Сталі міста та спільноти (ЦСР 11: Зробити міста та населені пункти інклюзивними, безпечними, стійкими та екологічними):

- Розвиток інфраструктури: Створення безпечних та доступних спортивних об'єктів, велодоріжок, пішохідних зон, зелених просторів, що заохочують до фізичної активності.
- Громадські простори: Спортивні об'єкти та заходи можуть слугувати місцями для об'єднання громад, сприяючи соціальній взаємодії та безпеці.
- Екологічна свідомість: Пропаганда активних видів транспорту (ходьба, їзда на велосипеді) зменшує використання викопного палива та забруднення довкілля.

6. Мир, справедливість та сильні інститути (ЦСР 16: Сприяння миролюбним і відкритим суспільствам задля сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх та створення ефективних, підзвітних та всеохоплюючих інститутів на всіх рівнях):

- Побудова миру: Спорт може слугувати платформою для діалогу та взаєморозуміння, допомагаючи долати конфлікти та сприяти примиренню.
- Розвиток лідерства: Спортивні команди та організації виховують лідерські якості, вміння працювати за правилами та вирішувати спори.

Для України, яка прагне до сталого розвитку та відновлення, роль фізичної культури та спорту є особливо актуальною:

- Зміцнення здоров'я нації: На тлі викликів воєнного часу, фізична активність є ключем до підтримки фізичного та психічного здоров'я населення.
- Соціальна згуртованість: Спорт об'єднує людей, сприяє формуванню єдиної нації та подоланню травм війни.
- Відновлення та реабілітація: Фізична культура та адаптивний спорт відіграють вирішальну роль у реабілітації ветеранів, військовослужбовців та цивільних осіб, що постраждали від війни.

- Побудова стійкого суспільства: Розвиток спортивної інфраструктури, доступність спортивних послуг та пропаганда здорового способу життя є інвестицією у майбутнє країни.

Коротко окресливши основні позиції, деталізуємо ті з них, що безпосередньо забезпечують кореляцію «фізична культура і спорт – сталий розвиток».

В умовах прагнення України до сталого розвитку та відновлення, особливо на тлі викликів воєнного часу, фізична культура і спорт набувають стратегічного значення як інструменти зміцнення суспільства та забезпечення його стійкості.

1. Зміцнення здоров'я нації.

На тлі викликів воєнного часу фізична активність є ключовим фактором підтримки фізичного та психічного здоров'я населення. Регулярні заняття фізичною культурою сприяють підвищенню стресостійкості, зниженню рівня тривожності та профілактиці психосоматичних розладів, що є критично важливим в умовах хронічного стресу.

Деталізація: Фізична активність стимулює вироблення ендорфінів та інших нейромедіаторів, що позитивно впливають на емоційний стан. Вона також сприяє нормалізації сну, покращенню когнітивних функцій та зміцненню імунної системи.

Приклад: Впровадження програм психологічної підтримки через спорт для дітей та підлітків, які пережили травматичний досвід війни. Наприклад, заняття з футболу або баскетболу можуть слугувати платформою для соціалізації, емоційної розрядки та відновлення почуття безпеки. Впровадження програм психосоціальної підтримки, які інтегрують фізичні вправи (наприклад, йога, дихальні практики, помірні аеробні навантаження) для внутрішньо переміщених осіб. Ці програми демонструють ефективність у зниженні симптомів тривоги та посттравматичного стресового розладу (ПТСР), підтверджуючи кореляцію між фізичною активністю та покращенням ментального здоров'я у кризових умовах.

2. Соціальна згуртованість.

Спорт є потужним інструментом соціального об'єднання, що сприяє формуванню єдиної нації та подоланню травм війни. Спільні заняття фізичною культурою та участь у спортивних заходах сприяють налагодженню комунікації, розвитку довіри та зміцненню соціальних зв'язків між різними групами населення, включаючи внутрішньо переміщених осіб та приймаючі громади.

Деталізація: Спорт створює інклюзивне середовище, де соціальні, вікові чи етнічні відмінності відходять на другий план. Він сприяє формуванню почуття спільності, солідарності та патріотизму.

Приклад: Організація всеукраїнських марафонів або спортивних фестивалів, що об'єднують учасників з різних регіонів України. Ці заходи не лише пропагують здоровий спосіб життя, а й сприяють консолідації суспільства навколо спільних цінностей та ідей. Організація масових спортивних заходів (наприклад, благодійних забігів, міні-турнірів) у громадах, які постраждали від бойових дій. Ці події слугують платформою для неформальної взаємодії, зміцнюють соціальний капітал та почуття спільної ідентичності, що є основою для відновлення довіри та солідарності в суспільстві.

3. Відновлення та реабілітація.

Фізична культура та адаптивний спорт відіграють вирішальну роль у фізичній та психологічній реабілітації ветеранів, військовослужбовців та цивільних осіб, що постраждали від війни. Адаптивні програми дозволяють відновити втрачені функції, покращити якість життя та сприяють реінтеграції у суспільство.

Деталізація: Реабілітаційні програми, засновані на фізичній активності, допомагають у подоланні посттравматичного стресового розладу (ПТСР), зміцненні м'язової системи, відновленні рухових функцій та підвищенні самооцінки.

Приклад: Розвиток мережі центрів адаптивного спорту для ветеранів, де використовуються спеціалізовані методики тренувань (наприклад,

паралімпійські види спорту, плавання, стрільба з лука). Участь у таких програмах сприяє не лише фізичному відновленню, а й поверненню до активного соціального життя. Реалізація спеціалізованих програм адаптивного спорту (наприклад, параканое, стрільба з лука, гирьовий спорт тощо) у центрах реабілітації сприяє відновленню рухових функцій та одночасно слугує ефективною реабілітаційною стратегією для подолання психологічних наслідків травм, сприяючи соціальній інтеграції та підвищенню якості життя.

4. Побудова стійкого суспільства.

Розвиток спортивної інфраструктури, доступність спортивних послуг та пропаганда здорового способу життя є інвестицією у майбутнє країни. Створення безпечних та сучасних спортивних об'єктів, що відповідають потребам громад, сприяє підвищенню якості життя та формуванню стійкого суспільства, готового долати виклики.

Деталізація: Стійкість суспільства залежить від його здатності адаптуватися до змін та відновлюватися після криз. Доступність фізичної культури сприяє підвищенню загального рівня здоров'я населення, що є основою для економічного зростання та соціального благополуччя.

Приклад: Проекти з відновлення та модернізації спортивних майданчиків у постраждалих від війни громадах. Ці об'єкти стають не лише місцями для занять спортом, а й центрами соціальної активності, що сприяють відновленню нормального життя та зміцненню місцевих спільнот. Пріоритетне відновлення та будівництво доступних спортивних об'єктів у громадах, зокрема, багатофункціональних спортивних майданчиків та фітнес-центрів. Створення сучасної інфраструктури забезпечує широкий доступ до фізичної культури для всіх верств населення, що сприяє підвищенню загального рівня здоров'я, довготривалому соціальному та економічному розвитку регіонів.

Зрозуміло, що в умовах воєнних дій, які тривають вже понад 10 років, повномасштабна та успішна реалізація зазначених позицій не видається можливою.

Заклади освіти відіграють ключову роль у здійсненні просвітницької функції та реалізації комплексних заходів із соціального залучення населення, що є невід'ємною умовою для досягнення окремих Цілей Розвитку Тисячоліття (ЦРТ), а згодом – і Цілей Сталого Розвитку (ЦСР). Їхня значущість виходить за межі традиційного навчання, перетворюючись на каталізатор суспільних змін.

Університети, як провідні центри освітянської та громадської ініціативи в містах і регіонах, окрім виконання своїх класичних функцій, мусять прийняти на себе відповідальність за нові трансформаційні зрушення. Це стосується, зокрема, виховання молодого покоління, яке буде спроможним до європейської та світової інтеграції. Важливо підкреслити, що така інтеграція має відбуватися не на рівні індивідуальної імміграції, а на рівні активного включення до процесів державотворення. Це передбачає формування громадян, здатних до критичного мислення, інноваційної діяльності та конструктивної участі у розбудові демократичного та сталого суспільства в контексті європейських та глобальних цінностей. Таким чином, заклади освіти стають не лише джерелом знань, а й рушійною силою для формування громадянської свідомості та інтелектуального капіталу нації [5, С. 63].

Системна реалізація соціальних функцій держави нерозривно пов'язана із широкомасштабними інвестиціями в освітню сферу. Інноваційний розвиток суспільства та економіки детермінований насамперед зростанням та самореалізацією інтелектуального потенціалу нації, а також формуванням якісно нової робочої сили. Остання характеризується високим рівнем фахової підготовки та стійкими мотиваційними установками щодо безперервного професійного розвитку. Збільшення капіталовкладень в освіту та професійну підготовку забезпечить не тільки конкурентоспроможність країни у світовій економіці, а й повноцінну підготовку молоді до життя в умовах сучасної зайнятості. Ці інвестиції мають покращити якість освітніх послуг, забезпечити фундаментальність і практичну спрямованість освітніх програм, створити умови для підвищення соціальної мобільності та активності молоді, а також

сприяти становленню безперервної освіти протягом усього трудового життя особистості [5, С. 63].

Водночас, в освітній сфері України сформувалися помітні диспропорції, що вимагають негайного коригування державної освітньої політики. Необхідною є модернізація змісту загальної середньої освіти, яка має бути не одноразовою акцією, а постійною, багатоплановою та системною роботою, що передбачає розв'язання комплексу теоретичних і практичних проблем. Вона вимагає належної структурної організації та може бути успішно здійснена лише у рамках відповідної державної програми. Значні зусилля мають бути спрямовані на докорінне поліпшення забезпеченості вітчизняної школи сучасними засобами навчання, виробництво яких в Україні наразі практично відсутнє, а також на повну комп'ютеризацію освітнього процесу [4-5, С. 63-64].

Для вітчизняної вищої школи пріоритетним завданням стало забезпечення належної якості освіти з урахуванням динамічних потреб економіки, роботодавців, суспільства в цілому та безпосередньо споживачів освітніх послуг. Це вимагає постійного перегляду та адаптації освітніх програм до реалій ринку праці та соціальних запитів.

Зокрема, Національний університет біоресурсів і природокористування України в рамках реалізації Стратегії розвитку університету (Голосіївська ініціатива) [2] активно реалізує окремі цілі стратегічного розвитку. Відповідно до зазначеного, Університет позиціонується як надавач освітніх (освітньо-наукових) послуг у сфері наук про життя. Зазначене реалізується через освітні / освітньо-професійні / освітньо-наукові програми підготовки фахівців в ЗВО, які корелюються з стандартами вищої освіти та задекларованою місією Університету – «створення, накопичення, систематизація, зберігання і поширення сучасних наукових знань для покращення якості життя людей; готування фахівців європейського і світового рівня інтелектуального та особистісного розвитку» [2]. Фокус освітньо-професійної програми «Фізична культура і спорт» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти передбачає можливість та спроможність підготувати висококваліфікованого

фахівця, здатного забезпечити розробку, впровадження та реалізацію актуальних технологій забезпечення якості життя через залучення мешканців територіальних громад (міських, селищних, сільських) і працівників агропромислової галузі до фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності та здорового способу життя з урахуванням європейських цінностей, що сприятиме покращенню їх фізичного та ментального здоров'я через забезпечення управлінського та психологічного супроводу. Фокусність програми забезпечує активна співпраця з територіальними громадами та реалізація стратегічних завдань чинної Програми розвитку університету «Голосіївська ініціатива».

Зазначена ОПП спрямована на реалізацію таких векторних напрямів розвитку науки: фокус на здоров'ї населення та профілактиці (пропаганда фізичної активності), індивідуалізація підходів (наявність вибірових компонент), інтеграція з медичної та психологічною науками (доказова медицина у спорті, спортивна психологія, реабілітація та відновлення); моніторинг продуктивності та персоналізація; і спеціальності: розширення сфери зайнятості (фітнес та велнес-індустрія, спортивний менеджмент та маркетинг, спортивна реабілітація та терапія, запит на міждисциплінарні навички / soft skills, збільшення соціальної відповідальності).

Ключовим для визначення коректних результатів, яких прагнемо досягти (окрім визначених державним стандартом вищої освіти) [3], вбачаємо розуміння сучасних тенденцій розвитку ринку праці і галузі. Маємо зазначити, що ці тенденції корелюються з Цілями сталого розвитку в змістовому контенті. Окреслимо коротко ці тенденції.

Сфера фізичної культури і спорту, як наука, так і спеціальність, переживає період інтенсивних трансформацій, зумовлених технологічним прогресом, зміною соціальних запитів та глобальними викликами. Сучасні вектори розвитку свідчать про її інтеграцію з іншими науковими дисциплінами та розширення професійних горизонтів.

Наука про фізичну культуру і спорт виходить за межі традиційної біомеханіки та фізіології, інтегруючи знання з психології, соціології,

інформаційних технологій, менеджменту та інших галузей. Ключовими сучасними векторами виокремлюємо такі:

1. Діджиталізація та використання великих даних (Big Data):

- Моніторинг продуктивності: Застосування новітніх технологій, таких як ношені пристрої (wearable technology), GPS-трекери, інтелектуальні сенсори, дозволяє збирати величезні обсяги даних про фізичну активність, фізіологічні показники, сон, стрес та відновлення спортсменів і пересічних осіб.
- Аналіз даних та персоналізація: Алгоритми машинного навчання та штучний інтелект (ШІ) використовуються для аналізу цих даних, що дозволяє створювати індивідуалізовані програми тренувань, харчування, реабілітації та профілактики травм. Це значно підвищує ефективність підготовки та фітнес-програм.

Наприклад, це розробка мобільних додатків, що синхронізуються з фітнес-трекерами, надають персоналізовані рекомендації щодо інтенсивності тренувань, контролю серцевого ритму та моніторингу відновлення після навантажень.

2. Інтеграція з медичною та психологічною науками:

- Доказова медицина у спорті: Посилення уваги до науково обґрунтованих методів тренувань, діагностики та лікування спортивних травм.
- Психологія спорту: Зростання значення психологічної підготовки спортсменів, управління стресом, розвиток ментальної стійкості та емоційного інтелекту.
- Реабілітація та відновлення: Розробка нових методик реабілітації після травм, включаючи використання роботизованих систем, віртуальної реальності та біомеханічного аналізу для прискорення відновлення.

Наприклад, це використання систем віртуальної реальності для симуляції змагальних умов з метою психологічної підготовки спортсменів або для реабілітації після травм, дозволяючи виконувати рухи без повного навантаження.

3. Біотехнології та генетика:

- Індивідуалізація підходів: Дослідження генетичних маркерів, що впливають на спортивну продуктивність, схильність до травм та швидкість відновлення, дозволяють адаптувати тренувальні програми на генетичному рівні.
- Нутригеноміка: Вивчення впливу харчування на експресію генів для оптимізації дієти спортсменів.

Наприклад, це генетичне тестування спортсменів для визначення їхньої схильності до певних видів навантажень (наприклад, витривалість чи сила) та розробки оптимального тренувального плану.

4. Фокус на здоров'ї населення та профілактиці:

- Фізична активність як засіб профілактики: Акцент на дослідженні ролі фізичної культури у профілактиці хронічних неінфекційних захворювань, покращенні громадського здоров'я та активного довголіття.
- Адаптивна фізична культура: Розробка науково обґрунтованих програм для людей з особливими потребами, літніх людей та осіб з обмеженими можливостями.

Наприклад, це дослідження впливу регулярної фізичної активності на зниження ризику розвитку цукрового діабету 2 типу серед населення та розробка програм масового скринінгу та інтервенцій.

Ключові вектори розвитку науки безпосередньо пов'язані з векторами розвитку спеціальності «Фізична культура і спорт». Професія у сфері фізичної культури і спорту стає все більш багатогранною, вимагаючи від фахівців не лише глибоких знань у галузі спортивної науки, а й розвитку м'яких навичок (soft skills) та міждисциплінарної / трансдисциплінарної компетентності. Виокремимо декілька найбільш значущих на нашу думку:

1. Розширення сфери зайнятості та спеціалізація:

- Фітнес та велнес-індустрія: Зростає попит на фітнес-тренерів, інструкторів з аеробіки, йоги, пілатесу, фахівців з дієтології та здорового способу життя.

- Спортивний менеджмент та маркетинг: Потреба у фахівцях, які розуміються на організації спортивних подій, залученні спонсорів, управлінні спортивними клубами та брендами.
- Спортивна реабілітація та фізична терапія: Збільшення ролі фахівців, що працюють з відновленням після травм та операцій.
- Кіберспорт та віртуальна реальність: Формування нових напрямків, пов'язаних з організацією кіберспортивних змагань, розробкою ігрових симуляцій для тренувань.

Наприклад, спостерігаємо зростання кількості вакансій для фахівців з аналітики спортивних даних у професійних клубах або для менеджерів з розвитку спортивного туризму.

2. Запит на міждисциплінарні навички:

- Технологічна грамотність: Вміння працювати з даними, використовувати спортивне програмне забезпечення, аналізувати інформацію з сенсорів та ношених пристроїв.
- Емоційний інтелект: Здатність розуміти емоції спортсменів, мотивувати їх, ефективно взаємодіяти з різними групами людей (спортсмени, батьки, керівництво).
- Комунікаційні та лідерські навички: Вміння чітко доносити інформацію, будувати командну роботу, вирішувати конфлікти.

Наприклад, сучасний тренер не лише розробляє тренувальні плани, а й має бути психологом, дієтологом, аналітиком даних та ефективним комунікатором.

3. Персоналізація та індивідуалізація підходу:

- Коучинг: Перехід від масових тренувань до індивідуалізованого підходу, що враховує унікальні особливості кожного клієнта/спортсмена.
- Онлайн-тренінг: Розвиток дистанційних форм надання послуг з фізичної культури та спорту.

Наприклад, це послуги персональних онлайн-тренерів, які розробляють програми тренувань і харчування через відеозв'язок та мобільні додатки, відстежуючи прогрес клієнтів.

4. Збільшення соціальної відповідальності:

- Інклюзивний спорт: Розвиток програм, що забезпечують доступ до фізичної активності для всіх, незалежно від віку, статі, фізичних можливостей чи соціального статусу.
- Спорт як засіб соціальної інтеграції та розвитку громад: Використання спорту для вирішення соціальних проблем, зміцнення спільнот, реабілітації та подолання постконфліктних травм.
- Наприклад, це запуск соціальних проєктів, що використовують спорт для реінтеграції ветеранів війни або для подолання наслідків психологічних травм серед дітей та дорослих, що постраждали від конфлікту.
- У свою чергу, вектори розвитку спеціальності «Фізична культура і спорт» безпосередньо відображають сучасні тенденції розвитку праці:

1. Зростання попиту на фахівців у сфері здоров'я та велнесу. Збільшення усвідомлення важливості фізичної активності для профілактики захворювань та покращення якості життя стимулює попит на кваліфікованих спеціалістів у галузі фітнесу, реабілітації та здорового способу життя.

- Персональні тренери та інструктори: Зростає потреба у фахівцях, які можуть розробляти індивідуалізовані програми тренувань, надавати консультації з харчування та мотивувати клієнтів до досягнення їхніх цілей. Це, зокрема, фахівці з аеробіки, йоги, пілатесу, функціональних тренувань тощо.
- Фахівці з реабілітації та фізичної терапії: Збільшується роль адаптивної фізичної культури та спорту, що створює попит на фахівців, які працюють з ветеранами, військовослужбовцями, особами з інвалідністю та тими, хто потребує відновлення після травм чи операцій.
- Дієтологи та нутриціологи: Зростає усвідомлення взаємозв'язку між харчуванням та фізичною активністю, що призводить до збільшення попиту на фахівців, які можуть розробляти індивідуальні дієтичні плани для спортсменів та широкого загалу.

2. Вплив діджиталізації та технологій. Технологічний прогрес кардинально змінює ринок праці, створюючи нові професії та трансформуючи існуючі.

- Аналітики спортивних даних (Sports Data Analysts): Збір та аналіз великих даних (Big Data) про продуктивність спортсменів, тактику команд, фізіологічні показники вимагає фахівців, які володіють навичками роботи з аналітичними інструментами та програмним забезпеченням.
- Розробники спортивних додатків та платформ: Попит на IT-фахівців, які створюють мобільні додатки для тренувань, моніторингу здоров'я, віртуальні та доповнені реальності для спорту.
- Фахівці з кіберспорту: Розвиток кіберспорту створює нові робочі місця для тренерів, менеджерів команд, організаторів турнірів, коментаторів та аналітиків у цій сфері.
- Фахівці з віртуальної та доповненої реальності у спорті: Розробка інтерактивних тренувальних симуляторів, віртуальних фітнес-класів та імерсивних спортивних вражень.

3. Розширення сфери спортивного менеджменту та маркетингу. Спортивна індустрія стає все більш комерціалізованою, що вимагає професіоналів у галузі управління та просування.

- Спортивні менеджери та адміністратори: Попит на фахівців, які можуть ефективно управляти спортивними клубами, федераціями, спортивними спорудами, організовувати змагання та заходи.
- Спортивні маркетологи та PR-фахівці: Необхідність просування спортивних брендів, залучення спонсорів, робота з уболівальниками та медіа.
- Фахівці з організації спортивних подій: Планування, координація та проведення масштабних спортивних заходів, від локальних змагань до міжнародних турнірів.

4. Зростання ролі соціальної відповідальності та інклюзивності. Сучасний ринок праці у спорті також відображає зростання уваги до соціальних аспектів.

- Фахівці з інклюзивного спорту: Розробка та впровадження програм, що забезпечують доступність фізичної активності для людей з різними потребами та можливостями.
- Координатори соціальних проектів у спорті: Запуск і реалізація ініціатив, спрямованих на використання спорту для соціальної інтеграції, розвитку громад, подолання наслідків конфліктів.

5. Потреба у безперервному професійному розвитку. Динаміка ринку праці вимагає від фахівців постійного оновлення знань та навичок.

- Підвищення кваліфікації та сертифікація: Регулярне проходження курсів, тренінгів та отримання міжнародних сертифікатів стає обов'язковою умовою для конкурентоспроможності.
- Розвиток «м'яких» навичок (soft skills): Комунікація, лідерство, емпатія, адаптивність, критичне мислення та здатність до командної роботи є ключовими для успішної кар'єри.

Ринок праці у сфері фізичної культури і спорту демонструє вектори до диверсифікації, технологічної інтеграції та посилення соціальної орієнтації, що відкриває нові можливості для кваліфікованих та адаптивних фахівців, які спроможні реалізовувати контент ЦСР.

Висновки. Зазначений змістовий контент дозволить дійти таких висновків:

Наприкінці XX століття термін «сталий розвиток» переважно застосовувався у природничо-економічній сфері. Проте, з початком XXI століття спостерігається значне розширення його розуміння, що дозволяє розглядати сталий розвиток як перспективну ідеологію XXI століття, яка охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства.

Заклади освіти відіграють ключову роль у здійсненні просвітницької функції та реалізації комплексних заходів із соціального залучення населення,

що є невід’ємною умовою для досягнення окремих Цілей Розвитку Тисячоліття (ЦРТ), а згодом – і Цілей Сталого Розвитку (ЦСР). Їхня значущість виходить за межі традиційного навчання, перетворюючись на каталізатор суспільних змін.

Сфера фізичної культури і спорту є однією з тих, які безпосередньо мають реалізувати задекларовані й прийняті Цілі сталого розвитку в Україні, як наука, так і спеціальність, переживає період інтенсивних трансформацій, зумовлених технологічним прогресом, зміною соціальних запитів та глобальними викликами. Сучасні вектори розвитку свідчать про її інтеграцію з іншими науковими дисциплінами та розширення професійних горизонтів. Ключові вектори розвитку науки безпосередньо пов’язані з векторами розвитку спеціальності «Фізична культура і спорт». Професія у сфері фізичної культури і спорту стає все більш багатогранною, вимагаючи від фахівців не лише глибоких знань у галузі спортивної науки, а й розвитку soft skills та міждисциплінарної / трансдисциплінарної компетентності.

Список використаних джерел:

1. 17 Цілей Сталого Розвитку. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/>
2. Голосіївська ініціатива – 2025. URL: <https://nubip.edu.ua/node/3980>
- Терентьєва Н. Забезпечення унікальності освітньо-професійних програм (прикладний аспект). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2025. № 1 (141). С. 141-149. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/03/Терентьєва.pdf>
3. Наказ МОН України Про затвердження Стандарту вищої освіти: другий (магістерський) рівень вищої освіти за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» для другого (магістерського) рівня вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukraini/zatverdzeni-standarti-vishchoi-osviti>

4. Терентьєва Н.О. Розвиток громад в контексті забезпечення здоров'язбереження (цілі сталого розвитку). *Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки*. 2020, Вип. 7. С. 181-187.

5. Терентьєва Н.О. Цілі розвитку тисячоліття в Україні: інтеграція у стратегічне планування розвитку вищої освіти. В кн. : *Вища освіта України: ризики, сподівання, успіхи* : монограф. / редкол. : Євтух М. Б., Горяна Л. Г., Терентьєва Н. О. К. : Інтерсервіс, 2015. 420 с. С. 50–70.